

Posudek vedoucí na diplomovou práci

Вс. Maksym Gorabek

Образ Сталина в романе А. Н. Рыбакова «Дети Арбата»

Stalin's characterization as literary figure in the novel Children of the Arbat by Anatoly Rybakov

Образ Сталина в роману А. Н. Рыбакова Дѣти Арбату

Předkládaná diplomová práce se zaměřuje na zmapování obrazu J. V. Stalina v románové trilogii A. N. Rybakova Děti Arbatu (1987), současně si klade za cíl pojednat širší společensko-politickou situaci v sovětském svazu příslušného období, zvláště fenomén stalinismu. Výklad je členěn do čtyř poměrně rozsáhlých kapitol. První je zaměřena na biografii A. N. Rybakova a historii napsání jeho románu; v základních obrysech jsou tu podány hlavní spisovatelovy motivace a záměry. Jako důležitý zdroj je tu využita Rybakovova práce Roman-vospominaniye. Druhá kapitola si klade za cíl přiblížit historicko-politický kontext doby, do níž román svým příběhem spadá (1933–1945). Zvláště se soustředí na jevy, jako je totalitarismus stalinismus a kult osobnosti. Jako hlavní opora pro definici totalitarismu je zde využita práce P. S. Samygina (a kol.). Výklad tvoří východisko pro následující interpretační části. Tyto kapitoly (třetí a zejména čtvrtá) lze pokládat za stěžejní v celé diplomové práci. M. Gorabek v nich nejprve stručně charakterizuje žánr historického románu, zabývá se koncepcí literární postavy, dotýká se problematiky podílu uměleckého výmyslu a historicky věrně podané skutečnosti. Hlavní autoritou pro vymezení hranic fikčnosti a faktuality je pro něj německý naratolog W. Schmidt. V závěrečné části autor přistupuje k hlubší analýze a interpretaci zvoleného motivu. Velmi dobře jsou voleny citace z textu románu, s jejichž pomocí ukazuje celkovou výstavbu postavy, představující J. V. Stalina. Výklad je podobně jako i v dřívějších částech rozdělen do drobnějších podkapitol, mapujících románové podání vnějšího popisu a charakteristiky postavy, jeho vztah k politickým konkurentům, k rodinným příslušníkům, k personálu; a naopak vztah ostatních postav k němu. Gorabekovým záměrem je jednak přiblížit roli Stalina jako stranického činitele a hlavního ideologa, jak je podána na stránkách románu, jednak se zaměřit na jeho psychologický, vnitřní obraz. Ten je vykreslen hlavně prostřednictvím vnitřních monologů, jež mají vystihnout Stalinovu psychologii, jeho myšlenky, pohnutky a motivy chování.

Přínos práce spatřuji v několika aspektech. Jednak v tom, že si autor, M. Gorabek, zvolil téma, která nepatří v poslední době zrovna k vyhledávaným, a upozornil tak na kvality románového psaní jednoho z hlavních představitelů perestrojky 80. let. Samotné užší téma – literární zpracování politicko-

společenských událostí a procesů – nenáleží k těm, které by se, přes svůj význam, daly pokládat za zmapované a probádané. Práce je psaná kultivovaným jazykem, je přehledně a jasně členěna

Nedostatky práce lze spatřovat v jedné v momentech, kdy autor přistupoval k syntéze – jeho závěry se ukazují být až příliš obecné –, jednak v místech, kde se nabízela širší kontextualizace. Své námitky se pokusím se vyznačit v několika bodech, které lze zároveň vnímat jako podněty k obhajobě.

1. V části věnované shrnutí základních politických událostí spojených s rostoucí mocí J. V. Stalina (kap. 2) výklad připomíná spíše „učebnici“ pro střední školy: úryvky z Rybakovova románu jsou zde uváděny tak, aby ilustrovaly a potvrzovaly základní teze. Celková kompozice je utvářena na základě spojování obecných konstatování, „objektivních pravd“ a jejich doložením románovými ukázkami.

2. Určité rezervy zůstávají v otázkách týkajících se historického románu. Autor diplomové práce se zde omezil jen na základní slovníkové vymezení. Nabízí se zde jak přístup literárně vědecký, tak např. literárněhistorický, který by alespoň v základních obrysech ukázal vývoj tohoto typu románu v ruské literatuře a místo, které zde Rybakovovi přísluší. Ponoření do této problematiky by jej také přivedlo k hlubší analýze dalších literárně teoretických otázek spojených se způsobem, jak jsou vystavěny postavy, prostředí, hlavní a vedlejší děj apod.

3. Nevytěžena zůstala také problematika vztahu fikce a faktuality a jejich podílu na utváření tohoto typu románu. Zde se nabízejí ke studiu některé autority literární vědy 2. poloviny 20. století (H. White, P. Ricoeur), kteří se problematikou vztahu fikční a faktuální složky zabývali, zejména na historiologickém materiálu. Gorabekovo pojetí je v tomto ohledu spíše tradiční, některé možné výkladové perspektivy mohly být aspoň naznačeny.

4. Obraz Stalina v rámci slovesných děl má v ruské literatuře obrovskou a vlivnou tradici, ta je bohužel pomínuta téměř úplně, až na drobnou zmínku (s. 52), která letmo odkazuje na autory od Pilňaka po Sorokina. Zcela vynechána je vlivná tradice socialistického realismu (A. N. Tolstoj ad.), která právě kult Stalina velkou měrou spoluvytvářela. Prostor také zůstal pro otázky, jaké místo zde Rybakov se svým románem zaujímá.

5. Rovněž otázky autorského stylu zůstaly jen v obecných rysech načrtnuty a dále nebyly podrobeny větší analýze.

Tyto námitky (či spíš diskusní podněty) nic nemění na celkovém hodnocení úrovně práce. Předkládaná diplomová práce splnila cíle, které si její autor vytyčil, dosáhl v ní věcného a přehledného stylu výkladu, splňuje tedy požadavky kladené na tento typ odborného textu. Ke kladům práce rovněž náleží, že je psána bez překlepů a pravopisných chyb, oceňuji správný způsob citování primární i sekundární literatury. Funkčně a ilustrativně jsou vybírány citace. Na výsledku se bohužel podepsal způsob psaní: práce – po prvních částech – vznikala rychle až horečnatě, v jakémsi nestabilním „rytmu“. M. Gorabek sice adekvátně a rychle reagoval na připomínky, takže posuny k lepšímu byly viditelné téměř okamžitě, avšak, jak ukazuji v souhrnu připomínek, ne vždy se podařilo všechny podněty domyslet a náležitě rozvést. Přes zmíněné nedostatky ale práci k obhajobě rozhodně doporučuji a navrhuji známku „velmi dobře“.

V Praze dne 17. 1. 2022

Mgr. Hana Kosáková, Ph.D.